

ГОРАН НИКОЛИЋ

РАСПОРЕД ГЛОБАЛНЕ ЕКОНОМСКЕ МОЋИ ПОЧЕТКОМ 20-ИХ ГОДИНА 21. СТОЛЕЋА*

Успоравање раста светске привреде након Велике рецесије

Према новој студији из *World Economic Outlook-a* (2015), потенцијални економски раст је знатно пао од почетка глобалне финансијске кризе. Ово је последица старења, те споријег раста капитала и продуктивности. Брз темпо експанзије виђен у касним 1990-их и почетком 2000-их подстакнут информационо-комуникационим технолошким бумом није реално опет очекивати. Студија сугерише да без акција у погледу подстицања иновација, промовисања инвестиција у продуктивни капитал и неутралисања ефекта старења, свет ће морати да се прилагоди новој реалности живота са нижим привредним растом. Ови налази указују да је животни стандард може расти спорије у будућности. Поред тога, фискална одрживост ће бити теже спроводива како ће пореска основица раста све спорије.¹

Бројни референтни економисти, међу којима су Оливер Бланшард (*Olivier Blanchard*) или шефица ММФ Кристин Лагард (*Kristin Lagarde*), изражавају страх од 'нове осредњости' (*new mediocre*), што значи низак раст у дужем периоду, конкретније успорен економски раста након 2007.² Бланшард потенцира да седам година након финансијско-економске кризе спор опоравак западних земаља убрзава ребаланс глобалне економске моћи (наравно, ка Истоку).³

Поред тога, у свом дебатном осврту, пред пролећну конференцију ММФ и Светске банке, Бланшард (2015) сматра да је и даље нејасно какав став фор-

* Рад је део пројекта Србија у процесима европских интеграција: глобални контекст, институције и идентитет који под бројем 179014 финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

¹ Lower Potential Growth: A New Reality (WEO ANALYTICAL CHAPTER). Patrick Blaggrave and Davide Furceri. *IMF Research Department*, April 7, 2015.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2015/NEW040715A.htm>

² Lagarde, Kristin, 2015. 'Prevent „New Mediocre” From Becoming „New Reality”'. *IMF Survey (IMF-WORLD BANK SPRING MEETINGS)*, April 9, 2015.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2015/NEW040915A.htm>

³ Olivier Blanchard. *Contours of Macroeconomic Policy in the Future*, IMFdirect, April 2, 2015. <http://blog-imfdirect.imf.org/2015/04/02/contours-of-macroeconomic-policy-in-the-future/>

мирати у погледу макроекономске политике. Постало је јасно да је рецентна финансијска криза резултат интеракције прекомерне задужености (односно леверица у финансијском систему) и прекомерне повезаности и сложености биланса, односно актива, банака (и не-банкарских институција), што је створило велике системске ризике. Макро-пруденцијални инструменти, дефинисани државном регулативом, су се показали неадекватним. Поред тога, све више се увиђа да би централне банке требало да имају троструки мандат (стабилност цена, стабилна економска активност и финансијска стабилност). Резултат комбинованог пада производње и фискалног стимуланса био је велики пораст у јавног дуга у односу на БДП. Сада је фокус на брзини којом тај однос треба прво стабилизovati а онда смањивати, да би се избегао опасан ниво дуга. Ако смо пак заиста ушли у период секуларне (дуготрајне) стагнације, са вишком штедње која је довела до негативних реалних камата, да ли онда има смисла даље повећавати дефицит и јавне инвестиције? Оно што се већина економиста слаже је да су фискални стимуланси у раној фази кризе били добри инструменти у ограничавању пада производње.⁴

У IMF Survey-у (2015a) се указује да би због забринутости око „нове осредњости” у глобалној економији, спољну трговину требало посматрати као саставни део плана за повећање глобалног раста средњорочно.⁵

У студији IMF (2015b) указује се да стабилност и економски раст могу бити подстакнути избегавањем процикличне фискалне политике. Аутоматски стабилизатори (углавном убирање пореза и социјални трансфери) могу значајно допринети стабилизацији БДП.⁶ У другој студији IMF (2015c) указује се да је од глобалне финансијске кризе дошло до преласка са прекограничног кредитирања ка позајмицама од стране локалних филијала страних банака.⁷

Како указује априлска пројекција IMF (2015), можемо очекивати умерен раст глобалне економије ове и наредне године (3,5%, односно 3,8%). Оно што је за тему рада важније је да пројекције IMF (2015) указују да ће се удео појединих економија, посебно многољудних земаља у развоју (ЗУР), повећавати у светском БДП, што је тренд који траје скоро две деценије. Индикативно је да је чак две трећине раста светског БДП током последње деценије генерисано порастом производње у ЗУР, пре свега Кине, а упркос најспоријем привредном расту у 2014. у последњих 24 године, Кина је је и те године била највећи контрибутор глобалног раста (тро-петински).⁸ Ако се посматра БДП по куповној моћи (*GDP PPP*) ЗУР већ од 2013. стварају преко половине светског БДП,

⁴ Olivier Blanchard. Contours of Macroeconomic Policy in the Future, IMFdirect, April 2, 2015a. <http://blog-imfdirect.imf.org/2015/04/02/contours-of-macroeconomic-policy-in-the-future/>

⁵ FASTER GLOBAL GROWTH: IMF Review Weighs How to Harness Trade for Growth. IMF Survey, March 23, 2015. www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2015/POL032315A.htm

⁶ IMF, 2015b. Can Fiscal Policy Stabilize Output? <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2015/01/fmindex.htm>

⁷ IMF, 2015c. International Banking After the Crisis: Increasingly Local and Safer? <http://www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/2015/01/pdf/c2.pdf>

⁸ Kina je je 2000-2013. bila zaslužna za skoro trećinu rasta globalne ekonomije. World GDP, The Economist, March 21st, 2015.

<http://www.economist.com/news/economic-and-financial-indicators/21646778-world-gdp>

а већ ове године процењени *GDP PPP* Кине од 18 957 милијарди долара, већи је од оног у САД (18 124 милијарди долара), док ће следеће године значајно престићи *GDP PPP* у ЕУ28.⁹

Легат финансијске и кризе еврозоне, слабе банке и високи нивои јавног, корпорацијског и дуга домаћинства ће и даље негативно утицати на ниво потрошње и раст многим, посебно богатијим земљама. Ипак, развијене индустријске земље ће имати раст БДП од 2,4% ове године, што је знатно убрзање у односу на 1,8% претходне (IMF, 2015d).¹⁰

Априлска прогноза *Economist Intelligence Unit* (2015) пројектује раст светског БДП по тржишним курсевима од 2,7%, док ће раст по БДП куповној моћи бити 3,6%. Пројекција за раст БДП САД је 3,2%, еврозона ће постићи повећање БДП од 1,4%, док се раст БДП Кине пројектује на 7,1%. Пројектоване стопе раста за наредних пет година су скоро идентичне као и за 2015.¹¹

Седам година након Велике рецесије питање је да ли су недовољне инвестиције или успоравање технолошких иновација гурнули глобалну економију у „нову нормалу”, која подразумева ниже стопе раста (нпр. САД бележе успоравање раста продуктивности, који је у просеку износио само 0,7% на годишњем нивоу од 2010.). Наиме, иновације које би драматично унапредиле продуктивност као што је то био случај са електрификацијом, аутомобилима, рачунарима у прошлом веку, чини се да нису реалне.¹² Иако се БДП САД и већине европских економија од краја 2014. повећава нешто бржим темпом раст је и даље анемичан.

Технологија и глобализација су смањиле притисак на раст плата, не рачунајући квалификовани раднике у развијеним економијама. Приоритет влада треба буде подстицај приватном сектору за иновације, предузетништво и инвестиције у физички и људски капитал (посебно за инвестиције у истраживање и развој). Не треба очекивати повратак на пред-кризне године наглог успона, имајући у виду да демографски притисци погађају све водеће економије, укључујући кинеску.

Тренутно изгледа да је годишња стопа привредног раста у САД око 2%, а у Кини 6-7%, што се сматра „новом нормалом.” Неки економисти сматрају да се та још увек висока стопа кинеског раста може одржати и током наредних десет година под условом да влада примени свеобухватне реформе, док други очекују да раст БДП-а Кине настави силазни тренд. Неизвесност и споротг

⁹ IMF, 2015 (April). *Online baza podataka*.

¹⁰ IMF, 2015d, 'Uneven Global Recovery, Complex Underlying Currents'. *WORLD ECONOMIC OUTLOOK, IMF Survey, April 14, 2015*.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2015/NEW041415A.htm>

¹¹ Economist Intelligence Unit, 2015. *Global Forecasting Service April 2015*.
file:///C:/Users/pc2012/Downloads/GSJXAB00_20150318.pdf

¹² Следећи талас технолошког развоја и последичног раста продуктивности вероватно ће се појавити у секторима као што су здравство, где је њихов економски утицај је тешко измерити, због слабости статистике. Ако се продуктивност побољшава за један процентни поен у години, побољшање животног стандарда за наредну генерацију ће бити увећано за трећину. Иначе, технологија је одиграла највећу улогу повећање продуктивности у економијама Г7 од Другог светског рата.

раста у ЕУ, која је велики трговински партнер и за Кину и САД, ствара додатни проблем за ове две економије. Осим тога, САД и Кина, а и глобална економија, пате од слабе агрегатне тражње, која ствара дефлаторне притиске. Како централне банке покушавају да се боре против овога смањеном каматних стопа, то ненамерно изазива раздуживање, пораст цена актива, као и девалвације (што само премешта тражњу у глобалној економији, не креирајући нову).

Анализа текућих и будућих економских тенденција три привредна цина: САД, ЕУ и Кине, помоћи ће нам да лакше назремо како ће свет изгледати на почетку следеће деценије.

Пад удела Запада у глобалном БДП

Имајући у виду да је ануализовани раст БДП САД у првом кварталу 2015. тек 0,2%,¹³ тешко је веровати да би се процена IMF (2015) о порасту америчког БДП од 3,1% у истој години могла остварити (то би практично било душло брже од 1,6%, колико је била просечна стопа раста 2001-12, и знатно убрзање након солидног раст од 2,4% у 2014.¹⁴).

Релативно опадање привреде САД, односно смањивање њеног удела у глобалном БДП, посебно је изражено након 2000. и убрзано кризом 2008. На табели 1. може се пратити практично константан тренд опадања удела САД (и ЕУ) у светском БДП.

Табела 1: Удео САД, Кине и ЕУ у глобалном БДП и БДП по куповној моћи 2000, 2015. и 2020.

	2000	2015	2020	2000 PPP	2015 PPP	2020 PPP
Кина	3,6	15,0	16,5	7,1	16,9	18,9
САД	31,0	24,3	22,9	21,1	16,1	15,0
ЕУ	26,6	22,1	20,8	23,9	16,9	15,4

Извор: IMF, April, 2015 (Online база података)

Извесно је да САД постају слабија фигура на међународној сцени, те у перспективи неће бити тако сувереног арбитра у међународним пословима. У том контексту треба посматрати и BRICS, кога чланице превасходно виде као тело за сузбијање утицаја држава Запада.¹⁵

За успоравање релативног опадања САД од велике важности је наводна 'freaking' револуција (нафта и гас из уљних шкриљаца, хидраулично произведена), односно потенцијал да САД у наредној деценији постане, заједно са Канадом, енергетски самодоволна (што имплицира снажно слабљење позици-

¹³ <http://www.bea.gov/newsreleases/national/gdp/gdpnewsrelease.htm>

¹⁴ <http://www.bea.gov/newsreleases/industry/gdpindustry/gdpindnewsrelease.htm>

¹⁵ Steve Gutterman, 2013. Russian President Putin wants BRICS to tackle geopolitics. Reuters (21.3.2013). Retrieved from <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.reuters.com/article/2013/03/21/us-brics-russia-idUSBRE92K1CW20130321>

ја земаља Залива и Русије). О овој широко дискутованој теми постоје опречна мишљења, иако је чињеница да су у последњих осам година САД за чак трећину смањиле увоз сирове нафте (укључујући и нафтне деривате). *International Energy Agency* (у свом годишњем извештају: *World Energy Outlook 2014*) процењује да ће 'light tight oil' продукција у САД и широм света само кратко смањити зависност од сирове нафте са Блиског Истока. Наиме, средином 2020-их 'нон-ОПЕЦ' производња ће почети да пада и земље Блиског Истока ће обезбеђивати све већи део повећање тражње. До средине 2014. високе цене нафте су стимулисале екстракцију 'лигхт тигхт оил', али ти ресурси нису бесконачни, а поред тога преполовљавање цена од друге половине претходне године чине овај начин експлатације 'црног злата' све мање исплативим. Раст производње 'лигхт тигхт оил' ће достићи максимум 2020, а од тада ће стагнирати. У централном сценарију *World Energy Outlook 2014* тражња светске примарне енергије биће за 37% већа 2040.¹⁶

Фрекинг бум, који је погурао америчку производњу сирове нафте на највиши ниво у последње четири деценије, је заустављен, у складу са *Deutsche Bank*, *Goldman Saks Group Inc & IHS Inc*. Наиме, снажан пад цена (цене фјучерса су у близини шестогодишњег минимум), уз нагомилане залихе, приморава компаније које се баве фрекингом да укидају хиљаде радних места. Питање је само колико брзо ће се пад производње одиграти, а ако буде превише брзо, могао би то бити велики шок за тржиште. Истина, производња у САД се може врло брзо повратити са опоравком цена. Број нафтних платформи пао је за 42 током прве недеље априла 2015, на 760, што је најмањи број активних бушотина за нафту из шкриљаца у САД од децембра 2010. Ниво производње у мају 2015. ће бити прекретна тачка за америчко тржиште нафте.¹⁷

Нафта је високо-доларизирана роба, што значи да долар има директан утицај на цену нафте, посебно у осталим валутама. Како долар снажно утиче на цену барела, намеће се утисак да се цена нафте не може снажније опоравити све док се не промени рестриктивна политика *FED*, што је за оне који верују да ће се цене нафте брзо опоравити разочаравајуће.¹⁸

Велики проблем за одрживост јавних финансија САД представља снажан раст нето јавног дуга, који се више него удвостручио од 2007. када је износио 36% БДП.¹⁹

¹⁶ Signs of stress must not be ignored, IEA warns in its new World Energy Outlook. International Energy Agency, 12 November 2014, London.

<http://www.iea.org/newsroomandevents/pressreleases/2014/november/signs-of-stress-must-not-be-ignored-iea-warns-in-its-new-world-energy-outlook.html>

¹⁷ Lynn Doan & Dan Murtaugh, 2015. 'Oil Boom Could End in May After Price Collapse' Bloomberg, April 13, 2015. <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-04-13/shale-oil-boom-seen-ending-in-may-after-price-collapse>

¹⁸ Samuel Rines, 2015. 'The Feds Big Role in the Oil-Price Game.' *National Interest*, April 7, 2015. <http://nationalinterest.org/feature/the-feds-big-role-the-oil-price-game-12563>

¹⁹ Godišnja stopa prinosa na 10-godišnje obveznice trezora SAD 9.4.2015. iznosila je 1,97%. <http://www.treasury.gov/resource-center/data-chart-center/interest-rates/Pages/TextView.aspx?data=yield>

Ипак, нису сви песимистични у погледу америчке глобалне доминације средњорочно и дугорочно. Поред осталих, Каплан (2015) самтра да је Америка ‘осуђена’ на светско лидерство, и он то види као пресуду географије. Наиме, Америка има најповољнији географски положај у свету; САД не само да је заштићена са два океана и канадским Арктиком, онда такође има предност хиљада километара унутрашњим речних пловних путева. Јачање економске моћи ових речних система, односно обиље лука дуж атлантске обале и мексичког залива је САД дало могућност да стекну ефективну контролу над Великим Карибима на прелазу у 20. век. Тако је САД задоминирала западном хемисфером, и стекне капацитет да утиче на однос снага у источној хемисфери. То се показало као битна геополитичка предност у 20. веку, јер су САД у два светска рата и током Хладног рата успеле да однесу превагу. Све ово је имало везе са многим факторима, али без географије тешко да би они били у функцији. И поред овога, Русија и Кина су огромне империје које имају капацитет да заједно доминирају источном хемисфером, док је напредна технологија је ублажила заштитни зид два океана, као 11.9.2001, када је исламски екстремизам покушао да угрози САД.²⁰

Битан елемент америчке глобалне доминације је долар као резервна валута (око три петине алоцираних светских девизних резерви је у тој монети). Појава евра 1999. благо је уздремала статус долара, а реално је очекивати да би у трећој деценији 21. века озбиљан изазивач монетарној супремацији САД могао да буде кинески јуан. Наиме, монета Кине већ дуже време има растућу улогу у међународној трговини, док би очекивана потпуна конвертибилност јуана у наредним годинама и с тим повезано продубљивање финансијског тржишта најмоогољудније земље, могло да повећа значај ове монете.²¹ Долазеће промене не значе да ће долар потпуно изгубити међународни статус, већ ће америчка валута постати само „једна од неколико валута које ће делити међународну улогу”.²²

У протекле три деценије САД су у суштини толерисале манипулацију валутом. коју су примењивали њихови најважнији трговински партнери у Азији, чиме су створени велики трговински и други суфицити. Али, готово је извесно да Вашингтон неће бити спреман да прихвати слично понашање унутар трансатлантске и пацифичке зоне слободне трговине (то већ захтева већина у Конгресу, која се залаже за клаузуле којима се забрањује манипулација валутом). У центру дискусија налази се ситуација у Кини (која истина није део споразума), али економија која тренутно бележи највећи суфицит текућег рачуна није Кина, већ еврозона (суфицит текућег рачуна зоне евра у 2014. износио је 300 милијарди долара, двоструко више него у Кини). Разлог за наве-

²⁰ Robert Kaplan, 2015. ‘America Is Fated to Lead’ National Interest, January-February 2015. (December 22, 2014) <http://nationalinterest.org/feature/america-fated-lead-11901?page=show>

²¹ Битан елемент слабљења улога валуте САД је и то што енормне емисије нових количина долара, пре свега услед повећања потрошње америчке владе, изазива страх свих који чувају доларе од губитка његове куповне моћи, која је већ од почетка претходног века била енормна (од 1900 до данас долар је сачувао тек 2% своје куповне моћи).

²² Barry Eichengreen, 2011. *The Exorbitant Privilege: The Rise and Fall of the US dollar and the Future of the International Monetary System* (23-24), Oxford University Press.

дену ситуацију је јасан: монетарна експанзија, која води паду вредности валуте, представља једини макроекономски инструмент који на располагању има ЕСВ како би унапредила конкурентност јужних чланица Евразоне, али и Француске.²³

Фридман (2015) даје опсежну анализу како су САД постале империја (и каква их будућност чека). Десило се то 1945. као нуспродукт других догађаја (по Фридману није било почетне намере). Динамика Другог светског рата довела до колапса европског полуострва, односно окупације истог од стране Совјета и Американаца (који су окупирали и Јапан). САД су се нашле у улози империје које су намеравае брзо да напусте, али се то из више разлога није десило.²⁴ Географија америчке империје саграђена је делимично на војним, али у већој мери на економским односима. Прво ови односи нису били превише битни за амерички бизнис, али као је систем сазревао, вредност инвестиција повећавала се заједно са значајем увоза, извоза и тржишта рада. Велике индустрије постајале су све зависније од других држава (очигледно су примери Арабије или Венецуеле, чија је нафта подстакла бизнис америчких нафтних компанија, што је на крају ове земље учинило стратешки важним за Америку). Јасно је да су САД постале империја, пре свега, зато што су биле економски моћне. Поред тога, САД су се суочиле са потенцијалним противником који је био способан да их изазова глобално, у великом броју земаља, што је 'подразумевало' адекватан одговор. Земље савезнице су постале значајне за различите секторе америчке привреде, што је створило мрежу савезништава, са империјом у средишту. САД су после 1992. биле једина супер сила, односно једина држава која је могла да пројектује економску, политичку и војну моћ на глобалном нивоу. Примарни лимит америчке империје данас је исти као и код британске или римске: демографски.²⁵ Америка, која ће желети да сачува свој

²³ Дефицит текућег рачуна у земљама на југу смањен је или нестао, док је суфицит у државама попут Немачке увећан: више од 63% немачког извоза одлази у државе изван еврозоне.

²⁴ САД су начелно биле против империја, а уз то, тај статус је доводио до одлива ресурса америчких ресурса, а није био извор богатства (обнова Јапана и западне Европе коштала је пуно САД). СССР је био хегемон на истоку, и у одсуству САД, он је евентуално могао задоминирати целим старим континентом. Ово би представљало проблем за САД, јер би истински уједињена Европа, добровољно или не, имала довољно могућности да буде успешан изазивач моћи САД. Организациони принцип америчке стратегије била је идеја обуздавања. Совјетска стратегија је била 'ублажавања блокаде' подржавајући побуне и покрете широм света који су, поред осталог, били против САД. Једна од предности савеза са Совјетима било је великодушно снабдевање оружјем. Предност усклађивања политике са америчком била је припадност динамичној трговинској зони и приступ инвестиционом капиталу и технологији. Неке земље, попут Јужне Кореје, имале су огромне користи од овога, друге, попут Никарагве сматрале су да су могле више добити од Совјета. У сваком случају, САД је имала далеко највећу економску моћ, комплетну контролу океана и мора, базе широм света и динамичан трговински и инвестициони потенцијал од кога су имале користи земље које су биле стратешки битне за САД.

²⁵ То значи да непријатељ може да поднесе много већи број жртава него империја. Нпр. распоређивање главне војне силе у Евроазију је неодрживо и нерационално, осим у специјалним случајевима када би се огромна (савезничка) војна сила могла имати на располагању, те би се иста распоредила на месту где је кључно однети победу. У супротном, једина стратегија је индиректан (прокси) рат, јер би иначе, у случају великог броја сукоба, империја била брзо исцрпљена. Империја мора, користећи разне инструменте, да створи регионалну и глобалну равнотежу без

доминантан положај, ће у будућности бити укључена у сукобе желела то или не, јер империје, поред осталог, никада нису вољене од остатка света. С обзиром да се релативна моћ САД смањује ова ће држава све више покушавати да управља ситуацијом, понекад у корист једне, понекад друге земље. По Фридману, временом ће 'долазак' Американаца у друге државе постати све ређа ствар.²⁶

*

После рецесије, стагнације или анемичног раста током седам година, економија еврозоне (и ЕУ) крајем 2014. и почетком 2015. успева да се стабилизује и почне опоравак, пре свега, захваљујући финансијској ињекцији Европске централне банке (ЕЦБ) од 60 милијарди евра месечно (куповина обвезница влада ЕУ), која би требало да потраје до септембра 2016.²⁷ Након четири месеца узастопног пада потрошачких цена упумпавање милијарду евра у привреду од стране ЕЦБ даје ефекте. Цене, на међугодишњем нивоу, су коначно стагнирале у априлу 2015, након пада од 0,1% у марту. Кредитирање бележи пораст у марту 2015. први пут од 2012. Очекује се да ће инфлација убрзати на више од 1% до краја године, како дефлаторни утицај пада цена нафте буде слабио, а базна инфлација ће бити подстакнута депресијацијом евра и опоравком прехранбене индустрије. Услед практичне стагнације америчке економије у првом кварталу 2015. евро јача, те је достигао 1,12 долара.²⁸

FTSEurofirst 300, водећи композитни индекс европских берзи, износио је 1. маја 2015. 1570 бодова, што је, истина, пад у односу на средину априла када је био на највишем нивоу од 2000. (када је био пребачен и предкризни ниво овог индекса). Ипак, од почетка године овај индекс је у плусу за 15%, а његов међугодишњи раст износи скоро 16%.²⁹ Дobar тренд европских берзи на почетку године бележи се захваљујући паду курса евра према долару, интензивне куповине европских хартија од вредности од стране ЕЦБ, али и растућег тренда немачке индустрије, извоз и увоза. Такође, допринос расту европских берзи даје и опоравак ауто-индустрије, као и очекивање да ће раста каматних стопа у САД, услед нешто лошијег стања економије у тој земљи, бити одложен за другу половину 2015.³⁰

узурпирања унутрашње суверености датих земаља (ако је то могуће). Поента је креирати ситуацију у којој остале земље желе да ураде оно што је у интересу САД. Први корак је користити економске подстицаје, преко амричких компанија. Следеће је давати економску помоћ, а потом војну. Ако то не даје резултате иде слање саветника, а на крају оружане силе.

²⁶ George Friedman, 2015. 'Coming to Terms With the American Empire. *STRATFOR*', APRIL 14, 2015. www.stratfor.com/weekly/coming-terms-american-empire?utm_source=freelist-f&utm_medium=email&utm_term=Gweekly&utm_campaign=20150414&mc_cid=200a1a669a&mc_cid=72221fd4b4

²⁷ Nouriel Roubini, 2015. 'Signs of Life in the Eurozone'. Project-syndicate, MARCH 31, 2015. www.project-syndicate.org/commentary/eurozone-fragile-recovery-by-nouriel-roubini-2015-03#1FobeltwJ34xWmu1.99

²⁸ Maria Tadeo, 2015. 'Euro Area Ends Flirt With Deflation as ECB Pumps Billions in QE'. Bloomberg, April 30, 2015. <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-04-30/euro-area-ends-flirt-with-deflation-as-ecb-pumps-billions-in-qe>

²⁹ <http://data.cnbc.com/quotes/.FTEU3-GB>

³⁰ JAMIE MCGEEVER, 2015. 'Stocks gain momentum, Europe at seven-year high'. Reuters, April 9, 2015. <http://www.reuters.com/article/2015/04/09/us-markets-global-idUSKBN0N001520150409>

Генерално, еврозона је, коначно делујући јединствено, награђена снажним економским подстицајем: привреда еврозоне расте 22. месец узастопно, закључно са мартом 2015. Наиме, мере штедње више не успоравају раст, монетарна подстицаји су изражени, банке се опорављају, нафта и евро су појефтинили, док структурне реформе доносе резултате.³¹

Априлска прогноза *Economist Intelligence Unit* (2015) пројектује раст еврозоне на 1,4%.³² Још су оптимистичне процене IMF (2015), који очекује привредни раст еврозоне од 1,5%,³³ као и ЕСВ која предвиђа убрзање раста БДП са 1,5% ове на 2,1% 2016, што би био рекорд од 2007.³⁴

Како Дејвис напомиње велики помак у релативним перформансама је у току. Он процењује да на годишњем нивоу стопа раста САД сада износи само 2%, у односу на 2,5% пре месец дана, и 4% прошле јесени. У међувремену, на годишњем нивоу раст у еврозони је 1,7%, у односу на 1,3% у фебруару (иначе, процене су да ће раст БДП у другом кварталу 2015. достићи 1,8% за еврозону и пасти на 2% за САД). Као резултат тога, геп између САД и еврозоне се сузио на само 0,3 процентних поена, у односу на 3,5 процентних поена прошлог лета.³⁵ Међу објашњењима су колапс цена нафте, пад евра и закаснили, али ипак, опоравак погођених кризом периферним економија еврозоне, посебно Шпаније и Италије. Најмоћнији ефекат нових агресивних мера монетарне политике ЕСВ је утицај на курс евра: према *JP Morganu*, трговином пондерисани реални ефективни курс у еврозони опао је за 14% у периоду од децембра 2013. до марта 2015, што ће донети велику корист међународно изложеном бизнису.³⁶

Удео БДП ЕУ у глобалном БДП константно пада од 2000 (када је износио близу трећине) и после удела од 22% 2015. пашће на око петине 2020.³⁷ Кључни проблем ЕУ и еврозоне, је опадање компетитивности њене индустрије, и то у корист источне Азије, и пре свих Кине. Већина земаља ЕУ има високе јавне дугове и велике фискалне дефиците, али основна ствар која разликује економије које су у тешкој кризи од осталих привреда ЕУ јесте висина спољнотрговинског (или тачније платнобилансног) дефицита, где 'предњаче' периферне земље ЕУ, тзв. *PIIGS* (Португал, Италија, Ирска, Грчка, Шпанија), али све више и Француска. Значај ЕУ као инвеститора, такође, опада од почетка

³¹ Greg Ip, 2015. At Last, Eurozone Gets Growth in Gear, WSJ, April 22, 2015.

<http://www.wsj.com/articles/at-last-eurozone-gets-growth-in-gear-1429723674>

³² Economist Intelligence Unit, 2015. Global Forecasting Service April 2015.

file:///C:/Users/pc2012/Downloads/GSIXAB00_20150318.pdf

³³ MMF smatra da će pad cena nafte da podstakne privrede evrozone, ali upozorava da će pozitivni efekat biti umanjen negativnim faktorima, kao što su slaba ulaganja.

³⁴ Maria Tadeo, 2015. 'Euro Area Ends Flirt With Deflation as ECB Pumps Billions in QE'. Bloomberg, April 30, 2015. <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-04-30/euro-area-ends-flirt-with-deflation-as-ecb-pumps-billions-in-qe>

³⁵ Gavyn Davies, 2015. 'Global growth report card: world slowdown causes concern'. Financial Times, April 05, 2015.

<http://blogs.ft.com/gavyndavies/2015/04/05/global-growth-report-card-world-slowdown-causes-concern/>

³⁶ Financial Times, 2015, 'US and eurozone growth rates seem to converge', Financial Times, April 12, 2015. <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/62f9570a-debe-11e4-8a01-00144feab7de.html#axzz3XU9nNk00>

³⁷ IMF, 2015. Online база података.

кризе, а исти случај је и са учешћем ЕУ у глобалној трговини (од 2000. ЕУ у укупном светском робном извозу опада са 18,2% на 15,3% 2013.³⁸

Тро-и-по-деценијски успон Кине

Светска банка процењује да ће привреда Кине ове године да расте 7,1% (иста је процена и ЕИУ, 2015), док су процене ИМФ нешто ниже (6,8%). Изражава се забринутост због утицаја структурних реформи, које ће утицати на пад економске активности, уз „слабост реалне економије и рањивост финансијског система”. Ниске цене нафте ће користити Кини и већини ЗУР. Раст у Кини благо успорава, како су фискални стимуланси ублажени због забринутости за финансијску стабилност и због жеље да се успостави балансиран и одржив раст. Процењује се да је БДП Кине ове године на скоро 62% америчког (ИМФ, 2015) и бројне пројекције, укључују и оне од стране угледног *The Economist*-а (2014) указују да ће се почетком следеће деценије доћи до сустизања.³⁹

Основни разлози кинеског епохалног тро-и-по-деценијског раста (најбржег у светској историји), били су: реформска политика, повољно међународно окружење, као и адекватна демографска структура. Сви ти услови прете да се релативно брзо изгубе. Наизглед неисцрпна база јефтине радне снаге имала је врхунац у 2014, делом и због политике ’’једно дете’’, мере која је коначно укинута новембра 2013. По неким проценама, велика понуда радне снаге је повећала раст БДП за 1,8 процентних поена на годишњем нивоу од краја 1970-их, али ће контракција радно способног становништва оборити раст за 0,7 процентних поена до 2030. Ослањање на извоз и контролисану валуту неће још дуго бити добитна комбинација ако амерички потрошачи наставе тренд повећавања штедње. Кинески раст извоза, који у просеку износио 21% годишње у последњој деценији, извесно ће морати знатно да успори. Наиме, с обзиром на слаб раст екстерне тражње и већ-велики тржишни удео за многе производе, Кина не може рачунати на наставак високог раста извоза што би одржало економски раст. С друге стране, утицај алтернативног извора раста, инвестиција, је позитиван само до тренутка када је принос на њих већи од улагања. У сваком случају, како би се подстакла тражњу, Кина ће морати да подигне потрошњу домаћинстава и повећа удео услужног сектора у БДП. С обзиром да су услуге значајан извор запослености, њихова експанзија ће помоћи да се одржи инклузивност раста. Релативно ниска задуженост кинеских домаћинстава значи да остаје простора за експанзију потрошачких кредита и тиме повећање тражње. Овоме ће допринети и раст плата, осигурање депозита које је у фази увођења, те либерализација каматних стопа.

Плате већ значајно расту, па се производња сели у Вијетнам и Пакистан, где су зараде на нивоу трећине кинеских. Штедња кинеских домаћинстава, која у просеку износи близу 30% прихода, што је незамислив ниво за западне стандарде, за сада лагано, опада. Поред овога, чини се да је ера једнодецениј-

³⁸ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122532.pdf

³⁹ *The Economist*, 2014. ‘Chinese and American GDP forecasts: Catching the eagle’. *The Economist*, August 22nd 2014. <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2014/08/chinese-and-american-gdp-forecasts>

ског нарастања девизних резерви у поседу централних банака света завршена. Глобалне девизне резерве су у марту пале на 11600 хиљада милијарди долара, од чега преко трећине отпада на Кину, у односу на рекордних 12 030 хиљада милијарди долара из августа 2014, чиме је заустављено петоструко увећање резерви започето 2004.

Кинеске државне компаније су углавном компетентно вођене, али је државани капитализам какав постоји у Кини ипак подложен корупцији и неефикасности. Главни задаци државних предузећа су креирање радних места и достизање инвестиционих циљева, што може да смањи подстицаје за креативност и иновативност.⁴⁰

Званични кинески став је да је њена економија достигла једну вишу фазу равнотеже (*'new normal'*). Услуге расту брже него било који други сектор, достигавши 48% БДП-а у 2014. Ипак, то је знатно ниже од 60-65% удела типичног за економије каква кинекса елиета сматра да је њихова. Потребан је процес структурног прилагођавања бар још једну деценију, да би заиста ушло у 'нову нормалу', односно услугама вођен привредни раст.

Пуно је референтних економиста који доводе у питање могућност Кине да одржи високе стопе раста у годинама које долазе, од којих неки чак сматрају да је "меко приземљење" већ почело. Процењује се да ће значајан пад цена некретнина успорити кинески раст наредних година. Наиме, просечна цена нових некретнина у сто највећих кинеских градова пала је за 4,35% међугодишње у марту 2015. Пад продаје нових некретнина био је изразит, чак 17%, у прва два месеца 2015 (у односу на исти период лане), и последица је пре свега успоравања индустријског раста (најспорији старт године од 2009.). У напору да се подстакне тржиште некретнина продавци су повећали попусте, док је кинеска централна банка смањила основну камату стопу за 0,25%.⁴¹

Потенцијални, али не и нерешив проблем, представља снажан раст активне неформалног банкарског сектора. У деценији пре 2007. раст кредитне активности био је тек нешто бржи од раста БДП, достижући 187% БДП-а, што је уочичајени ниво за ЗУР. Кина потом креће са огромним подстицајима (ублажавањем ограничења кредитирања) од 2009. као одговор на глобалну финансијску кризу. До 2014. удео кредита у БДП нараста на 282%, много више него што је то ЗУР. Главни део тог снажног раста десио кроз неформалне банкарске токове (*shadow banking*), који су се повећавали 37% просечно годишње од 2007. Процењује се да та врста банкарске активе чини нешто преко 50% БДП-а, односно мање од једне трећине укупних банкарских кредита. У Кини, као и у већини земаља уосталом, проширење таквог банкарства је резултат контроле и дисторзија у банкарском сектору, које спречавају банке да задовољавају потреба штедиша и зајмопримаца. Незадовољни обимом финансирања компаније се обраћају неформалном банкарству (*shadow banking*), као и штедише који

⁴⁰ Ian Bremmer, 2013. China: Superpower or Superbust? NATIONAL INTEREST, (NOVEMBER-DECEMBER 2013). Retrieved from <http://nationalinterest.org/article/china-superpower-or-superbust-9269>

⁴¹ www.bloomberg.com/news/articles/2015-03-18/china-home-prices-fall-in-more-cities-amid-economic-slowdown

добиају атрактивније услове, тј. камате. Потенцијални корисници кредита обраћају се shadow банкингу систему, јер им банке не дају кредите, или им нуде само неповољно краткорочно финансирање. У периоду пре 2007. кинеска невероватно висока стопа штедње служила је за финансирање државних предузећа, али су ове инвестиције постајале све мање и мање ефикасне с временом. Приватни компанијски сектор, динамични елемент привреде, се суочавао са недостајућим средствима за финансирање, будући да је примао само петину укупних банкарских кредита. Раст 'shadow banking' је био прелазно средство за исправљање ове несавршености, али и корак ка бољем финансијском систему. Низак јавни дуг Кине (27% БДП), значајно државно власништво над банкама и предузећима, као и огромне девизне резерве могу ублажити потенцијалне финансијске проблеме. Чак и ако би морала да апсорбује губитке у катастрофалном сценарију, Кина би подигла јавни дуг тек на око 75% БДП-а, што би било још увек знатно мање него у најразвијенијим економијама.⁴²

Забрињавајући податак за Кину је да је 2012. чак 78% кинеске енергије долазило је из угља, док је сам угљак допринио са 60% укупној емисији загађења у ваздуху. Решење које се намеће је већа употреба обновљиве и чисте енергије, пре свега, хидро-енергија, употреба гаса, те развоје енергије ветра, соларне и (контроверзно) нуклеарне енергије. Наплата пореза на загађење, субвенционисање обновљиве енергија ће сигурно подићи трошкове индустрије. Укупни трошкови могли би порастати за око 80-100 милијарди долара у периоду 2020-30. Ипак, на дуже стразе то ће се исплатити јер ће, уз пад трошкова производње угља у ублажавању емисије угљендиоксида, бити подстакнут и развој нових индустрија, те отварање додатних радних места.⁴³

За Кину је посебно актуелизовано питање колики је ниво доходне неједнакости који неће довести до урушавања друштвене кохезије и стабилности. Након смрти Мао Це Дунга 1976. мера неједнакости прихода износила је 0,31 (*Gini Index*), да би до 2009. нарасла до 0,47. У 2012. Гини коефицијент, који мери неједнакост, износио је 0,47, што је врло висока вредност која потенцијално прети да уздрма друштвену кохезију (исти индикатор у ЕУ износи испод 0,30, док је у САД нешто нижи од кинеског, а изразито је висок у Латинској Америци и посебно Африци). Различити економски системи најбоље функционишу са различитим нивоима неједнакости, стварајући селективне притиске да се награђују групе које се крећу ка ефикаснијем нивоу производње. Прелазак из једног у други систем може бити трауматичан. Наша цивилизација ('фосилних горива') има тачку равнотеже, односно 'прави' ниво неједнакости, и друштва која су у овој оптималној равнотежи ће просперирати (чини се да је оптимални или идеални ниво доходне неједнакости између 0,25 и 0,35). Успешне владајуће гарнитуре препознају ово, и користе прогресивно опорезивање и друге фискалне трансфере да смањују економску неједнакост. Кинеске

⁴² Stephen Grenville, 2015. Is China's Economy Doomed? National Interest, March 30, 2015. Retrieved from <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/chinas-economy-doomed-12507>

⁴³ EAST ASIA FORUM, 2015. The Cost of Cleaning China's Air. APRIL 6, 2015.

<http://www.economywatch.com/features/The-Cost-of-Cleaning-Chinas-Air.04-06-15.html>

власти свакако увиђају значај овог феномена, на шта указују размере нових мера социјалне редистрибуције.⁴⁴

Многе од кинеских инвестиција у одбрану током последње две деценије су усмерене на ограничавање способности САД да интервенише у областима које Кина сматра својим базичним интересима. Кинеска А2/АД стратегија (*anti-access/area-denial*) има за циљ да лимитира могућност слободе кретања потенцијалног непријатеља. Ипак, са успоном кинеске војне и економске моћи САД ће интензивније развијати свеобухватну стратегију за неутралисање А2/АД, с циљем одржавања америчке војне предности у азијско-пацифичком у годинама које долазе.⁴⁵

Суочавање са великим изазовом: појачаном одлучношћу САД да успоре њен растући утицај, тема је која се нашироко расправља у Кини. Три догађаја се посебно акцентирају: Транс-Пацифичко партнерство, које искључује Кину; те напор Сената за доношење закона о валутној манипулацији чији је циљ Кина. У комбинацији са текућим споровима око сајбер безбедности, америчком пивоту ка Азији и територијалним претензијама Источном и Јужнокинеском мору, ова отворена питања негативно утичу на кинеско-америчке односе.⁴⁶

Чини се да конзервативни кругови у Кини имају тенденцију да прецењују кинески фактор у америчкој спољној и безбедносној политици. По њиховом мишљењу, скоро сваки аспект америчке спољне политике има за циљ да успорава успон Кине. САД такође има погрешне перцепције, као ону да ће Кина избацити САД из Азије када постане довољно моћна. Кина не поседује способност да обезбеди стабилност и безбедност у том простору, тако да невољно прихвата конструктивно америчко присуство у Азији на овом тренутку. На дуги рок Кина не жели САД у Азији, јер ће увек бити забринута перспективом да САД прави анти-кинеске алијансе, али то не значи да ће Кина ће бити спремна да принудом или силом ‘отера’ САД са највећег континента. Наиме, Кина намерава да ‘освоји душу’ азијских земљама, што значи да жели да их охрабри да виде присуство САД као контрапродуктивно.⁴⁷ То је кинески дугорочни циљ и у будућности Кина и САД ће се такмичити за ‘високо-квалитетне’ пријатеље. Америчке политика у Азији и Пацифику је неизоставни део укупне стратегије САД да одржи глобалну хегемонију. САД се једноставно противе кинеском понашању за које сматрају да штети америчкој доминацији у овом региону.⁴⁸

⁴⁴ The Lunch Question, STRATFOR FEBRUARY 11, 2015 Ian Morris

https://www.stratfor.com/weekly/lunch-question?mc_cid=833f04473a&mc_eid=72221fd4b4

⁴⁵ Harry J. Kazianis, 2015. ‘Should America Really Fear Chinas Military?’, *National Interest*, April 5, 2015.

<http://nationalinterest.org/feature/should-america-really-fear-chinas-military-12544?page=show>

⁴⁶ Stephen Roach, 2015. China’s New Normal and America’s Old Habits’. Project-syndicate, MARCH 30, 2015. <http://www.project-syndicate.org/commentary/china-new-normal-risks-by-stephen-s--roach-2015-03#CXURF22z1VUVLU1h.99>

⁴⁷ Преко „Пута свиле”, АИИБ, ‘BRICS New Development Bank’ и других иницијатива, Кина покушава да искористи своју предност у потребном капиталу и капацитети за иградњу инфраструктуре да би ублажавала дуготрајне проблема скоро сваке ЗУР.

⁴⁸ Deng Zhnghui, 2015. ‘Is America Trying to Contain China?’, *National Interest*, April 6, 2015. <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/america-trying-contain-china-12555?page=show>.

Оно што је можда најважније је да је после неколико година проведених у покушајима да убеди западне земље да се придруже Азијској инфраструктурно инвестиционој банци (*Asian Infrastructure Investment Bank: AIIB*), Кина је основала *AIIB* марта 2015, те ће ускоро почети да реализује милијарде долара кредита за финансирање путева, лука, водоснабдевања и канализације, и телеком пројеката на територији целе Азије. Наиме, упркос снажном лобирању САД против, знатан број европских савезника САД (Британија, Француска, Немачка и Италија), те Јужна Кореја, су постали суоснивачи нове, Кином предрођене, банке.⁴⁹

Банка ће, такође суптилно проширити утицај Кине „на рачун САД”, које су доминирале у међународним економским системом од краја Другог светског рата. САД тврде да ће нова банка имати мање скрупулозан начин кредитирања и еколошке стандарде од ривалских институција као што су Светска банка и ММФ (иза којих, иначе, ‘стоји’ САД). Американци су наводно забринути да нова банка неће радити по „највишим светским стандардима” за управљање или позајмљивање. По САД *AIIB* је дизајниран да пројектује кинески утицај широм Азије, а најмогољуднија земља има историју пружања међународних кредита које су, наводно, ‘нетранспарентни и немарни по питању заштите животне средине’.⁵⁰

Спор око *AIIB* је део онога што САД види као део ширег стратешког такмичења са Кином у тежњи за контролом организација које успостављају правила за међународну економију. У напору да одбрани моћ ММФ и Светске банке, САД преговара о транс-пацифичком партнерству, трговинском споразуму са Јапаном и десет других пацифичких економија, зони слободне трговине која искључује Кину. Ипак, *AIIB* се може посматрати и као начин на који Кина планира да рециклира огромне доларске девизне резерве. Кина ће вероватно имати неки облик вета у новој банци, с обзиром да ће бити главни акционар. Кину ће извесно користити *AIIB* као средство економске дипломатије и спољне политике.⁵¹

Ипак, постоји много позитивних трендова у кинеско-америчким односима: растућа међузависност између две економије, повећање интеракције у безбедносној сфери, чешћи контакти и размена података између две војске.

⁴⁹ Оснивање *AIIB* је последица тога што је Конгрес у више наврата „блокирао напоре да се ублажи доминација бретонвудских институција блиских Вашингтону. Неспремност Конгреса да подржи реформе квота у ММФ смањила је кредибилитет САД према савезницима. Предлог да Кини да више утицаја у ММФ, где Пекинг има 4% гласачких права наспрам 17% америчких, редовно је пропадао. Републиканци су такође оборили предлоге Демократа да се повећа финансирање САД за Светску банку и ММФ, остављајући ове институције недовољно капитализованим за захтеве са којима се суочавају. Ако САД жели да сачува лидерску улогу у ММФ, битно је да се предложене реформе одобре. Алтернатива је губитак америчког утицаја, тј. способности да се обликују међународне норме и праксе.

⁵⁰ China's latest power play comes at the expense of America. *The Week* March 28, 2015
<http://theweek.com/articles/546475/chinas-latest-power-play-comes-expense-america>

⁵¹ US warns of loss of influence over China bank. Shawn Donnan and Geoff Dyer in Washington, FT 17 III 2015.

<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/71e33aea-ccaf-11e4-b94f-00144feab7de.html#axzz3VgWB8C32>

Поред тога, САД су пуно учиниле на интеграцији Кине у глобалну економију, укључујући и пријем у *WTO*. У сваком случају, Кина и САД треба да науче да живе заједно, и без узајамног поверења. На крају, билатерална трговина две државе у вредности од преко 550 милијарди долара стално расте, и та 'рекордна' статистика би вероватно могла да буде важан фактор у избегавању великог сукоба.⁵²

Закључна разматрања

Све више економских индикатора указује да је на делу прерасподела глобалне моћи, а финансијско-економска криза 2007-2008. само је убрзала овај процес. По први пут у модерној историји једна не-западна држава (Кина) постала је водећа индустријска сила света и највећи глобални извозник. Истина, економија није једини фактор који опредељује геополитичку констелацију, али је она дугорочно од највећег значаја. Све је извесније да је свет пред уласком у неку врсту мултиполарног међународног поретка. Важан, али не пресудан, моменат ће бити на почетку следеће деценије, када ће Кина, то је све извесније, преузети место највеће светске привреде, мерено тржишним курсевима.

Чини се да оно што чини срж међународних односа јесте геополитика, која је опет постала централно њихово обележје. И поред глобализације, основне интеракције (и међузависност) између људи дешавају се у оквиру њихових држава, односно друштава (и евентуално оних суседних), што ствара потенцијал за конфликте (људи у интеракцију неминовно су и у конкуренцији, која опет може водити конфликту). Ратови између држава и конкуренција у постхладноратовском раздобљу били су доминантно обележени геополитиком. Индикативно је да и поред тога што је Кина постала врло важан и атрактиван трговински партнер већине земаља у Југоисточној Азији, то није учинило ове државе мање забринутим за своју безбедност. Слично је са латиноамеричким државама које се често уједињују против САД. Не треба сметнути са ума да се земље и даље често групишу у складу са идеологијом (нпр. повезивање левичарских режима), религијом, или преко разних међународних организација, врло слично како је то било и током 20. века.⁵³ Индикативна је теза Миршајмера (2001) како ће раст Кине на неки начин значити повратак "трагедији политике великих сила".⁵⁴

Дакле, економија Кине, вођена снажним извозно оријентисаном индустријом, ће надмашити америчку почетком наредне деценије. Ипак, у асиметричном свету која се рађа, САД ће остати доминантна војна сила. Генерално,

⁵² Deng Zhonghui, 2015. 'Is America Trying to Contain China?', *National Interest*, April 6, 2015. <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/america-trying-contain-china-12555?page=show>.

⁵³ Zachary Keck, 2013. How Geopolitics Doomed the Clash of Civilizations. *The Diplomat* (September 7, 2013). Retrieved from <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://thediplomat.com/the-editor/2013/09/07/how-geopolitics-doomed-the-clash-of-civilizations/>

⁵⁴ John Mearsheimer, 2001. *The Tragedy of Great Power Politics*. (13-14) New York: Norton.

САД ће и током 20-их година 21. века остати водећа глобална сила и то захваљујући снажној дипломатији и мрежи савезништава у свету, војној супремацији и доминирајућем културном обрасцу. Европа ће наставити да буде фокусирана на себе, по питањима као што је проширење ЕУ и санирање ефеката кризе, али ће ЕУ, и поред тога, и даље остати снажан глобални 'играч'.

У очима Пекинга, амерички стратегија према Кини имао следеће циљеве: изоловати, сузбијати, умањити, поделити и саботирати политичко вођство. За САД, дугорочна политика Пекинга има за циљ да изгура САД из Азије ради успостављања кинеске сферу утицаја. И Кина и САД треба да спрече погоршавање односа и да узајамно превазилазе могућу кризу односима или чак конфликт. Кина, и Русија, су моћне, независне државе са незападаним погледом на свет, и то су практично увек биле, док је ЕУ, иначе најважнији савезник Америке, политички и војно некохерентна и неефикасна. Чак и да је Кина демократска држава то не би правило суштинску разлику.

Успон Кине ће неизбежно бити изазов дугогодишњем присуству Америке у Азији. Биполарна Азија је реална могућност, са Синосфером окруженом приобалским земљама у лабавом савезу, чији је архитекта САД.

Ипак, промене у глобалном распореду снага које се називају неће бити брзе и свакако неће следећу деценију учинити револуционарном. Поједностављено, свет на почетку двадесетих година 21. столећа биће сличан данашњем, тек са нешто мањом улогом Запада, у корист ЗУР, пре свега, Кине.

У контексту ребаланса глобалне моћи индикативне су речи претходног шефа Светске трговинске организације (*World Trade Organisation-WTO*), Паскал Ламија, новембра 2012: 'Растући утицај ЗУР померио је однос снага у светском трговинском систему, односно дошло је до прерасподеле у глобалном геополитичком шпилу карата'. Свакако, један од разлога за песимизам био је неуспех 'Доха рунде' мултилатералних трговинских преговора, који су започели још 2001. Ово је било последица тенденције раста учешћа ЗУР, посебно Кине, у светској трговини, и с тим повезаног утицаја ових земаља на мултилатералне трговинске преговоре, поред осталог, због њиховог растућег тржишта роба и услуга. Важан фактор је и снажно повећана трговина између самих ЗУР. У време настанка 1995. *WTO* је била обликована у складу са геоекономским последицама завршеног Хладног рата, али и са трендом успона не-западних економија, нарочито у источној Азији. ЗУР су могле да институционализује стечене геоекономске позиције утичући на принципе одлучивања у *WTO*. Врло важан моменат је повећање броја плурилатералних преферанцијалних као и регионалних трговинских споразума.⁵⁵

На крају, индикативно је да је на овогодишњем пролећном заседању ММФ и Светске банке потенцирано питање повлачења САД, односно евенту-

⁵⁵ Научници различити тумаче овај тренд. *Edward Luttwak* предлаже да земље које виде опасност од кинеске политике, која тежи да своју индустрију учини глобално конкурентном, треба да се удружују ради неутралисања геоекономског утицаја ове земље. С друге стране, водећи теоретичар спољне трговине, *Jagdish Bhagwati*, је један од најконзистентнијих критичара оваквих врста споразума.

алног одустајања од светског лидерства. То се види као резултат дисфункционалности и недостатка ресурса да се пројектује економска моћ као некада. Ако САД не буду обликовале светска правила пословања која ће бити прилагођена потребама америчких компанија, онда би Кина могла да уради то уместо САД, што би најмогуљнију земљу учинило још компетитивнијом.

Литература:

1. Blanchard, Olivier, 2015. 'Contours of Macroeconomic Policy in the Future', IMF direct, April 2, 2015. Retrieved from <http://blog-imfdirect.imf.org/2015/04/02/contours-of-macroeconomic-policy-in-the-future/>
2. Bremmer, Ian, 2013. China: Superpower or Superbust? NATIONAL INTEREST, (NOVEMBER-DECEMBER 2013). Retrieved from <http://nationalinterest.org/article/china-superpower-or-superbust-9269>
3. Davis, D., & Leggett, J. (2013). Underground Truths: Shale Won't Save Us. The National Interest (October 28, 2013). Retrieved from <http://nationalinterest.org/commentary/underground-truths-shale-wont-save-us-9320?page=1>
4. Dervis, K. (2013). The End of Convergence? Brookings. Retrieved from <http://www.brookings.edu/research/opinions/2013/10/03-emerging-market-growth-dervis>
5. Donnan, Shawn & Dyer, Geoff (2015). 'US warns of loss of influence over China bank'. Financial Times, March 17, 2015. Retrieved from <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/71e33aea-ccaf-11e4-b94f-00144feab7de.html#axzz3VgWB8C32>
6. Drezner, D. (2013). The Mother of All Experiments in Authoritarian Capitalism Is About to Begin. Foreign Policy. Retrieved from http://drezner.foreignpolicy.com/posts/2013/11/12/the_mother_of_all_experiments_in_authoritarian_capitalism
7. EAST ASIA FORUM, 2015. The Cost of Cleaning China's Air. APRIL 6, 2015. <http://www.economywatch.com/features/The-Cost-of-Cleaning-Chinas-Air.04-06-15.html>
8. Economist Intelligence Unit (2015). Global Forecasting Service April 2015. Retrieved from file:///C:/Users/pc2012/Downloads/GSJXAB00_20150318.pdf
9. Eichengreen, John, 2011. The Exorbitant Privilege: The Rise and Fall of the US dollar and the Future of the International Monetary System (23-24), Oxford University Press (p. 41).
10. Financial Times, 2015, 'US and eurozone growth rates seem to converge', Financial Times, April 12, 2015. <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/62f9570a-debe-11e4-8a01-00144feab7de.html#axzz3XU9nNk00>
11. Friedman, George, 2015. 'Coming to Terms With the American Empire. STRATFOR', APRIL 14, 2015. www.stratfor.com/weekly/coming-terms-american-empire?utm_source=freelist-f&utm_medium=email&utm_term=Gweekly&utm_campaign=20150414&mc_cid=200a1a669a&mc_eid=72221fd4b4
12. Gavyn, Davies, 2015. 'Global growth report card: world slowdown causes concern'. Financial Times, April 05, 2015. <http://blogs.ft.com/gavyndavies/2015/04/05/global-growth-report-card-world-slowdown-causes-concern/>

13. Grenville, Stephen 2015. Is China's Economy Doomed? National Interest, March 30, 2015. Retrieved from <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/chinas-economy-doomed-12507>
14. Greg Ip, 2015. At Last, Eurozone Gets Growth in Gear, WSJ, April 22, 2015. <http://www.wsj.com/articles/at-last-eurozone-gets-growth-in-gear-1429723674>
15. Guilford, G. (2013). How the U.S. Government Shutdown Helps China's Geopolitical Influence. THE ATLANTIC. Retrieved from <http://www.theatlantic.com/china/archive/2013/10/how-the-us-government-shutdown-helps-chinas-geopolitical-influence/280231/>
16. Gutterman, Steve 2013. Russian President Putin wants BRICS to tackle geopolitics. Reuters (21.3.2013). Retrieved from <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.reuters.com/article/2013/03/21/us-brics-russia-idUSBRE92K1CW20130321>
17. IEA, 2014. Signs of stress must not be ignored, IEA warns in its new World Energy Outlook. International Energy Agency, 12 November 2014, London. <http://www.iea.org/newsroomandevents/pressreleases/2014/november/signs-of-stress-must-not-be-ignored-iea-warns-in-its-new-world-energy-outlook.html>
18. IMF (2015), Online baza podataka (april).
19. IMF Survey (2015a). 'FASTER GLOBAL GROWTH: IMF Review Weighs How to Harness Trade for Growth'. IMF Survey, March 23, 2015. Retrieved from www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2015/POL032315A.htm
20. IMF, 2015b. Can Fiscal Policy Stabilize Output? Retrieved from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2015/01/fmindex.htm>
21. IMF, 2015c. International Banking After the Crisis: Increasingly Local and Safer? Retrieved from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/2015/01/pdf/c2.pdf>
22. IMF, 2015d, 'Uneven Global Recovery, Complex Underlying Currents'. WORLD ECONOMIC OUTLOOK, IMF Survey, April 14, 2015e. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2015/NEW041415A.htm>
23. IMF, 2015e, 'WORLD ECONOMIC OUTLOOK (WEO) UPDATE- Cross Currents', IMF, January 2015.
24. Kaplan, Robert, 2015. 'America Is Fated to Lead' National Interest, January-February 2015. (December 22, 2014) <http://nationalinterest.org/feature/america-fated-lead-11901?page=show>
25. Kazianis, Harry (2015). 'Should America Really Fear Chinas Military?', National Interest, April 5, 2015. Retrieved from <http://nationalinterest.org/feature/should-america-really-fear-chinas-military-12544?page=show>
26. Keck, Zachary, 2013. How Geopolitics Doomed the Clash of Civilizations. The Diplomat (September 7, 2013). Retrieved from <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://thediplomat.com/the-editor/2013/09/07/how-geopolitics-doomed-the-clash-of-civilizations/>
27. Lagarde, Kristin, 2015. 'Prevent „New Mediocre” From Becoming „New Reality”'. IMF Survey (IMF-WORLD BANK SPRING MEETINGS), April 9, 2015. Retrieved from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2015/NEW040915A.htm>
28. Lynn, Doan & Dan, Murtaugh, 2015. 'Oil Boom Could End in May After Price Collapse' Bloomberg, April 13, 2015. <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-04-13/shale-oil-boom-seen-ending-in-may-after-price-collapse>
29. Mearsheimer, John, 2001. The Tragedy of Great Power Politics. (13-14) New York: Norton.

30. Morris, Ian, 2015. 'The Lunch Question', STRATFOR FEBRUARY 11, 2015. Retrieved from https://www.stratfor.com/weekly/lunch-question?mc_cid=833f04473a&mc_eid=72221fd4b4
31. Rines, Samuel, 2015. 'The Feds Big Role in the Oil-Price Game.' National Interest, April 7, 2015. Retrieved from <http://nationalinterest.org/feature/the-feds-big-role-the-oil-price-game-12563>
32. Roach, Stephen, 2015. China's New Normal and America's Old Habits'. Project-syndicate, MARCH 30, 2015. Retrieved from <http://www.project-syndicate.org/commentary/china-new-normal-risks-by-stephen-s--roach-2015-03#CXURF22z1VUVLU1h.99>
33. Roubini, Nouriel, 2015. 'Signs of Life in the Eurozone'. Project-syndicate, MARCH 31, 2015. Retrieved from www.project-syndicate.org/commentary/eurozone-fragile-recovery-by-nouriel-roubini-2015-03#1Fobe1twJ34xWmu1.99
34. Tadeo, Maria, 2015. 'Euro Area Ends Flirt With Deflation as ECB Pumps Billions in QE'. Bloomberg, April 30, 2015. <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-04-30/euro-area-ends-flirt-with-deflation-as-ecb-pumps-billions-in-qe>
35. The Economist, 2015. 'World GDP', March 21st, 2015. Retrieved from <http://www.economist.com/news/economic-and-financial-indicators/21646778-world-gdp>
36. The Economist, 2014. 'Chinese and American GDP forecasts: Catching the eagle'. The Economist, August 22nd 2014. <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2014/08/chinese-and-american-gdp-forecasts>
37. World Bank, 2015. 'GLOBAL ECONOMIC PROSPECTS - Having Fiscal Space and Using'. Ithttp://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects
38. Zhenghui, Deng, 2015. 'Is America Trying to Contain China?', National Interest, April 6, 2015. Retrieved from <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/america-trying-contains-china-12555?page=show>
39. Zoellick, Robert, 2012. 'The Currency of Power'' Foreign Policy, NOVEMBER 2012, Retrieved from http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/10/08/the_currency_of_power?page=0,3 (1. 11. 2012.)